Rebeka

Původ materiálu
Elen Plzáková
Pořadí v lekci
6

Téma

Rozhodování: rozhodnost × trpělivost

Cíl

- Uvědomit si, že děláme chyby, někdy s nejlepším úmyslem.
- Je složité poznat, kdy nic nedělat, nechat to na Pánu Bohu, a kdy se snažit.

Pro učitele

Biblický text: Gn 24; 25,19–28; 26,7–11; 27

Výkladové poznámky

Ve starověkém vyprávění, které vychází z patriarchální společnosti, při nejmenším překvapí, jak často se v příběhu Rebeky odkazuje na ženy: Rebeka jde oznámit rodině své matky, co se stalo u studny (Gn 24,28); ráno se k odjezdu Rebeky vyjadřují její matka a bratr (Gn 24,55); sama Rebeka dostává přímé požehnání (Gn 24,60); rozhodnutí o odjezdu je jasně Rebečino „půjdu“, s velmi předpokladatelným dovětkem: „i kdybyste nechtěli.“ (Gn 24,58). Domnívám se, že to vykresluje pojetí patriarchátu ve SZ společnosti, kde žena měla své nezastupitelné místo a tím i hodnotu. Patriarchát v našem pojetí je zkreslený věky, nabral na sebe lidskou hříšnost, totiž uplatňování moci jednoho nad druhým.

Rebeka je v líčení biblického autora mnohem výraznější než její muž. Izák jako by se postupně vytrácel, jistě to souvisí s tím, že byl kdysi určen za oběť. Izák je zvláštní člověk, v rabínské tradici básník, nebo by bylo možné říct, že byl komplikovaný. Rebeka vedle něho je velmi výrazná osobnost.

Ve jménech Abram a Rebeka jsou stejná písmena (B-R; R-B), i to naznačuje jejich společné rysy, tj. odvahu k vyjití.

Gn 24,11;62: Studna je zdroj vody, a tím i života, je to vzácné místo, na úrovni našeho vnímání spíše jako chrám než jako supermarket. Služebník jde ke zdroji života, má přivést nevěstu, tj. nositelku pokračování rodu – života. Izák poprvé spatřil Rebeku, když přicházel od „Studnice živého, který mě vidí“. Znamená to, že se právě nacházel v přítomnosti Boží, kde – jak lze soudit – pobýval rád a často a měl si s Bohem co říct. Ženu, kterou hned na to uviděl, považuje za bytost, kterou mu poslal Bůh. Ostatně soustavné modlitby služebníka na jeho cestě při hledání nevěsty tomu též nasvědčují.

Krása je cosi jako otisk Boží ruky.

Jákob patří k praotcům Izraele, Ezau je považován za praotce národa Edóm, nepřátelského vůči Izraelcům, což je patrné již před jejich narozením. (Gn 25,22)
Slepota v Bibli často neznamená jen tělesné postižení, ale také to, že člověk nevidí věci správně, tj. nerozumí dobře.

Rebečino zacházení se syny, když chce Izák udělit požehnání, se velmi podobá způsobu, jak její bratr Lában zachází se svými dcerami při svatbě s Jákobem. Je to jako posunování figurek na šachovnici bez ohledu na jejich přání.

Po odchodu Jákoba (který Rebeka zařídila a s Izákem domluvila „vhodným způsobem“ – Gn 27,46) už o ní není ani zmínka. Možná tak dal autor těch příběhů najevo, že Rebeka sice udělala všechno správně, ale špatným způsobem. Tak možná ji potrestal tak, že o ní mlčí. Anebo – co měla, udělala a není nutno nic dodávat.

Úskalí

Příběh obsahuje obrovské množství témat. Je to materiál nikoli na film, ale na seriál. Pro potřeby NŠ nelze jinak než si vybrat.
Problém může nastat i tehdy, pokud se hovor stočí na možnost dotázat se Boha na pomoc v mém konkrétním případě. Jak nám Bůh řekne, co máme dělat? Zde nelze jinak než vložit své vlastní pochopení, své vlastní prožívání víry.

„Bez Rebečina intuitivního zásahu, bez její objektivně nemorální lsti by Izák nebyl dal své požehnání Jákobovi, ale Ezauovi; čí bychom byli potomci, kdyby Izák odhalil tento podvod?“ (Elie Wiesel, Postavy a příběhy/Jákob, Sefer Praha 1994) A nebylo by možno si pomyslet, že Izák to věděl a „přistoupil na hru“, neboť uznával duchovní převahu své ženy?

Rebeka plní Boží vůli, ale provede to podvodem, a to na svém muži, k čemuž donutí i svého syna. Otázkou je, zda měla jinou možnost. Zadává to podnět k rozhovoru – zda se nezničí dobrý záměr, pokud ho prosadíme zlým způsobem, a to až tak, že to může být nejen ospravedlnitelné, ale někdy i nevyhnutelné. Toto je však možno otevřít jen u starších dětí.

Problém náklonnosti rodiče k jednomu dítěti oproti druhému považuji pro děti za příliš bolestný, doporučuji nepřetěžovat. Často si děti namlouvají, že je jeden z rodičů má rád méně než jeho sourozence z důvodů velmi malicherných. Doporučuji ujišťovat, že rodiče mají všechny své děti stejně rádi a Rebeku a Izáka použít jako negativní příklad.

Odkazy

Linden, Nico ter. *Povídá se... podle Tóry.* Benešov: EMAN, 2015. ISBN 978-80-88060-01-7.

Pro děti

Předškoláci

Výroba vlastního rodokmenu: jména rodičů, prarodičů, sourozenců.

Možnosti: Děti kreslí obrázky postav a říkají, kdo je kdo. Děti si vybírají figurky/kostky apod., každý předmět symbolizuje jednu postavu, říkají, kdo je kdo.

Všichni ti, kteří jsou vaše rodina, se navzájem potřebují. Taky si musí odpouštět, protože to tak je, že někdy si i nejbližší lidé ublíží. Když se mají rádi, tak zvládnou i to.

Jednou žili tatínek a maminka, Izák a Rebeka se jmenovali. Rebeka byla moc hezká a šikovná, Izák byl hodný a trpělivý. Ale možná někdy trochu smutný. Když si vzal Rebeku za ženu, byl pak veselejší. Těšili se, že se jim narodí děti. Ale dlouho žádné děti nebyly, Izák se hodně modlil, aby se jim narodily.

A narodili se jim dva synové. Dvojčata. Dali jim jména Ezau a Jákob. Ale Ezau byl starší, o chviličku. Ten starší měl vždycky za úkol převzít starost o rodinu po svém tatínkovi. To bylo zvykem. Tatínek mu dal k tomu požehnání. To bylo taky zvykem. Izák si myslel, že to bude Ezau. Byl přece starší, i když jen o chvilku. Ale Rebeka věděla, že Pán Bůh s tím počítá pro Jákoba. Protože za to se modlila zase ona, zeptala se Pána Boha, jak to s jejími dětmi bude.

Vypadá to, jako by měl Izák radši Ezau a Rebeka Jákoba. Ale nemyslím, že by to bylo správně.

A když synové vyrostli, Rebeka podvedla svého muže a místo Ezaua mu poslala Jákoba, takže skutečně dostal požehnání ten mladší. Totiž Izák už byl starý a neviděl. Ztratil zrak.

Když to byl podvod, to už si nemyslí nikdo, že by to bylo správně.

Rebeka něco udělala výborně. Když nevěděla, zeptala se. Pak už věděla. Co mají udělat – požehnat mladšímu synovi. Jenže to provedla divně.

Moc bych si přála, aby si po tom všem Izák a Rebeka spolu zase rozuměli. Aby to uměli, říct si, co bylo špatně a co si přáli a co si mysleli… Přála bych si to, protože jejich synové se na sebe zlobili, jeden odešel daleko do světa a druhý si vzal ženy, které nebyly na Rebeku a Izáka hodné. A tak bych potřebovala, aby Izák s Rebekou na sebe hodní byli. Co myslíte vy? Mohlo to tak být?

Děti dokreslují/dopisují s vaší pomocí pracovní list, viz níže.

Pomůcky: Figurky nebo kostky např. z Lega; pracovní list.

Mladší školní děti

Děti mají k dispozici fotografie žen. V průběhu vyprávění si vybírají fotku „jak vypadala Rebeka“. Pokud to nebudou dělat spontánně, vypravěč přeruší vyprávění a vyzve je, aby vybraly obrázek, jak vypadala – v životní fázi, o které se zrovna vyprávělo, případně zda by s novými informacemi děti vybraly jiný obrázek – změnily dříve vybraný.

Totéž lze udělat s kartami Dixit, místo podoby se obrázkem má vystihnout, „jaká byla Rebeka“

Toto je příběh o krásné dívce. Ona ta krásná dívka byla taky docela jistě chytrá a odvážná. Jako Abraham. Oba dva se vydali ze země a z domu svého otce kamsi do neznáma. Snad okolnosti byly trochu jiné, ale odvaha k tomu musela být stejná. A ještě důvěra v Boha, který je povede, pošle jim lidi, se kterými se domluví a ti lidé na ně budou hodní.

Rebeka byla výjimečná. Její děda se jmenoval Náchor, babička Milka a otec se jmenoval Betúel. Měla bratra Lábana. Vzhledem k tomu, že Lában se projevoval později jako drsný, a dokonce chamtivý člověk, si myslím, že Rebeka měla se svým bratrem drsné dětství a že se tehdy naučila být ostražitá.

Ale přesně známe jednu příhodu, která se jí stala, když šla pro vodu. Pro vodu ke studni. Vodovod prostě neměli, ještě ho nikdo nevymyslel, a prací žen bylo chodit pro vodu. Hodily si na rameno, nebo snad dokonce na hlavu džbán, a buďte si jisti, že vypadaly náramně. Totiž, když si dáte na hlavu nějaký předmět, musíte jít rovně. A když je někdo krásný, a ještě takto vzpřímeně kráčí po cestě, je na něj radost pohledět. U studny uviděla Rebeka nějakého člověka. Byl to cizinec. Vypadal, jako by se modlil, nerušila ho. Sestoupila k prameni a nabrala vodu do džbánu. Vracela se, a tu ji ten cizinec oslovil. Poprosil ji, aby mu dala napít. Ale to zatím ještě nebylo nic tak zvláštního, poutníci s sebou nenosili hrnky, takže u pramene či u studny si nemohli nabrat vodu. Rebeka mu ochotně podala džbán s báječnou vodou, a on se napil. Už předtím si všimla, že cizinec má s sebou velbloudy, a ti taky potřebují napít, a tak nabídla cizinci, že napojí i jeho velbloudy. Hned na tom začala pracovat, vylila vodu ze džbánu

do napajedla a chodila tam a zpátky, nabírala vodu a lila ji velbloudům. To si pište, že velbloudi měli radost a pili jako duhy.

Cizinec ji mezi tím pozoroval. Možná jí mohl pomoct, ale džbán byl jen jeden, a Rebeku to možná ani nenapadlo.

Velbloudi se napili, a co se stalo pak, to Rebeku rozhodně překvapilo. Cizinec jí podal zlaté náramky a kroužek do nosu. Za napojení velbloudů? To by byla vysoká cena. Než stačila vyjádřit překvapení, cizinec se zeptal: „Čí jsi dcera? Mohl bych u vás přespat?“

Rebeka velmi dobře věděla, že k poutníkům je třeba chovat se laskavě. Tenkrát bylo takové pravidlo, už z toho důvodu, že člověk nikdy neví, kdy bude něco podobného potřebovat. A tak bez okolků řekla cizinci, kdo je a že u nich doma je dost místa pro něj i jeho velbloudy.

Dost možná k jejímu překvapení ten člověk padl na kolena a chválil Pána Boha. Tak běžela domů a oznámila rodině, že budou mít návštěvu. Její bratr Lában se do toho vložil. Tak trochu ho podezřívám, že nejvíc Lábana oslovily ty zlaté náramky na sestřiných rukou. Vzali cizince k nim domů. Pak se spustily všechny nutné práce – ustájit velbloudy a dát jim najíst, a uvést cizince domů a nachystat večeři. Když to všechno bylo hotovo, cizinec je zarazil a teprve teď zjistili, i Rebeka to zjistila, s kým se vlastně u studny setkala.

Všechno jim to podrobně vyložil, že je služebník jejich příbuzného Abrahama a že má najít nevěstu pro Abrahamova syna Izáka. A že to byl velmi těžký úkol a že se pořád modlil, aby takovou slečnu našel. A že Rebeka udělala u studny všechno tak, jak prosil, a že se tedy ptá, jestli mu dají Rebeku za ženu pro syna jeho pána.

Oni souhlasili. A cizinec, tedy služebník jejich příbuzného, nejdřív poděkoval Pánu Bohu. Přišel čas na dary, jak se ukázalo, to byl obsah vaků, které vezli velbloudi. Všechno to byly krásné a vzácné předměty a každý dostal něco. A pak už aby večeřeli a potom šli spát.

Ráno se chtěl služebník vydat na cestu i s Rebekou, ale její matka a bratr Lában se začali vykrucovat. Aspoň ještě deset dní ať počká. Vždyť si ještě musí s Rebekou řádně rozloučit. Na to služebník řekl: „Ne, ne, chci jet hned!“ Oni na to: „Dobře, zeptáme se Rebeky.“ Zavolali ji a Rebeka řekla: „Jedeme hned.“ A tak bylo rozhodnuto. Protože Rebeka byla odvážná.

Rebece dali požehnání, nasedla na velbloudy, a její služebnice a chůva také, a vydali se na cestu. Jeli a jeli, a že to bylo daleko, aspoň 600 km, spíš víc.

Izák uviděl z dálky karavanu, protože byl právě venku, dělal to často, že se procházel. Přemýšlel o Bohu a mluvil s ním, modlil se a možná skládal básně. Když ho zahlédla Rebeka, zeptala se služebníka, kdo že to je. Tak zjistila, že toto má být její muž, a tam se Izák a Rebeka poprvé setkali. Zalíbili se jeden druhému a vzali se za muže a ženu.

Pak se starala Rebeka o to, o co se stará paní domu, u nich spíš paní stanu. Žila najednou v jiné zemi, v jiné rodině, ale zvládala to dobře. Byla šťastná, odvaha se jí vyplatila, a oba, Rebeka i Izák se těšili, že se jim narodí děti. To se ale dlouho nestalo, už si myslela, že snad žádné děti mít nebude. A přece zjistila jednoho dne, že čeká děťátko. Časem musela zjištění opravit, děťátka byla dvě. Prostě dvojčata. Ale chvílemi se Rebece zdálo, že se ty děti ještě v jejím bříšku snad perou, nebo co. Dělalo jí to starosti. Udělala to nejlepší, co mohla. Zeptala se na to Pána Boha, protože když jde o život lidí, kteří se ještě nenarodili, kdo jiný by o tom mohl něco vědět? Dověděla se, že každé z těch dětí je začátkem velkého národa, takže vlastně měla v bříšku dva národy. Jeden z nich bude velký, zdatný, a druhý bude menší. A ten velký bude sloužit tomu menšímu, ten menší bude důležitější. Rebeka měla o čem přemýšlet. Zdá se, že tohle Izákovi neřekla.

Děti se narodily a všechno dopadlo dobře. To není samozřejmé, protože když se mají narodit dvě děti naráz, je to vždycky trochu nebezpečné, aby se něco špatného nestalo. Narodili se dva kluci, každý byl jiný. Tomu prvnímu dali jménu Ezau, tomu druhému Jákob. První Ezau byl silnější, sportovec a lovec, druhý Jákob trochu slabší, byl spíš doma. Izák měl radši Ezaua, protože samozřejmě předpokládal, že Ezau bude pokračovatelem jeho rodiny, byl rád, že Ezau je tak silný. Ale Rebeka měla radši Jákoba. Nemělo by to tak být. Měli by mít rádi oba své kluky stejně.

Kluci rostli, rodiče řešili problémy, které nastaly, třeba se suchem, to bylo v té zemi časté. Bylo tam málo vody. Když nepršelo, nic nevyrostlo. Jednou se museli přestěhovat do jiné části země, aby se jejich stáda mohla pást. Na místě, kde žili dosud, žádná tráva široko daleko nebyla. Území, kam se přestěhovali, patřilo Pelištejcům. Měli to tam těžké, protože Pelištějci je neměli moc rádi. Ale Izák hodně pracoval a svou trpělivostí všechno zvládl.

Možno vynechat, nebo jen pro starší děti, může to být možná podnětem pro myšlenku odcizení mezi manželi, toto však dětem nepodsouvejte, možná to odhalí samy:

Rebeka byla velmi krásná a Izák, asi jak byl z těch starostí o rodinu utrápený, najednou dostal strach, že by ho mohli zabít, aby získali Rebeku. Začal o ní tvrdit, že je jeho sestra. Rebeka z toho asi moc velkou radost neměla. Naštěstí pán té země měl víc rozumu než Izák, zjistil, že jsou to manželé, Izákovi vyčinil, vyhlásil, že Izák a Rebeka jsou manželé a vzal je pod svou ochranu.

Život šel dál, Izák a Rebeka stárli, synové rostli a byli už dospělí. Ezau se oženil, vzal si dvě dívky, a ty nebyly hodné. Rebeka a Izák s nimi měli trápení. Navíc Izák oslepl.

Proto bylo načase, aby Izák předal vedení rodiny jednomu ze svých synů, aby mu dal k tomu speciální požehnání. Rebeka s tím počítala a byla ve střehu. Tady už je jisté, že Izákovi neřekla, co se kdysi dověděla. Nebo že by ji Izák neposlouchal? Věděla, že požehnání má dostat Jákob. Ale Izák se chystal požehnat Ezauovi, domluvil si s ním postup. Rebeka je tajně poslouchala. Jakmile Ezau odešel lovit divokou zvěř, aby z toho uvařil svému otci jídlo, pustila se do práce.

Sehnala Jákoba a dala mu instrukce. Ty vlastně znamenaly, že Jákob podvede slepého otce a vyfoukne svému bratru požehnání. Jákob to nechtěl udělat, ale Rebeka nepřipustila žádný odpor. Z kůzlečího masa uvařila Izákovo oblíbené jídlo. Aby kůzlečí maso chutnalo jako maso z divokého zvířete, nebyl pro Rebeku žádný problém, vždyť měla koření. Mezitím šla do Ezauova stanu a vzala jeho šaty. Navlíkla to na Jákoba, a ještě mu obalila ruce kůžemi z koz, protože Ezau byl mnohem chlupatější než Jákob a na dotek by to Izák mohl poznat.

Strčila Jákobovi do ruky nádobu s jídlem a chlebem a řekla: „Jdi si k otci pro požehnání.“ Stála před stanem a byla napjatá, jak to dopadne. Možná si víc byla jistá, že její podvod projde. A taky se tak stalo. Jákob vyšel z Izákova stanu jako otec rodiny, dostal požehnání pro pokračovatele rodu.

Tím to ovšem ještě pro Rebeku nekončilo. Ještě měl přijít Ezau a zjistit, že žádné požehnání už dostat nemůže. Nebo aspoň to důležité, že nebude pokračovatelem rodu svého Otce Izáka, i když s tím vždycky počítal. Rebeka to musela i dál hlídat, a když se konečně Ezau vrátil, vše nachystal a šel k otci, měla oči a uši všude. Znamená to, že co nesledovala sama, tam poslala služebné.

Ezau se dověděl, co se stalo, a plakal. A zuřil. A strašně se zlobil na svého bratra Jákoba. Rozhodl se, že ho zabije. Pro Rebeku to vypadalo tak, že bude mít jednoho syna mrtvého a druhý syn bude vrah. Musela zasáhnout. Zavolala si Jákoba a poslala ho do Cháran ke svému bratru Lábanovi. Musel odejít hned. Nařídila mu, že tam má zůstat tak dlouho, dokud ona pro něj nepošle. Až Ezaua hněv přejde, může se Jákob vrátit domů.

Aby Izákovi nebylo divné, kam zmizel jeho syn, řekla mu, že ženy, které si vzal Ezau, jsou strašně protivné, a jestli si i Jákob vezme nějakou z těch dívek, které žijí v okolí, bude to všechno ještě horší. A že tedy musí Jákob jít pro nevěstu do jejího rodiště. Jákob odešel, už ho nikdy neviděla. Zato se ženami svého syna Ezaua si asi ještě užila dost, protože Ezau si vzal ještě jednu manželku a pro Rebeku to asi taky nebylo příjemné soužití.

A to je poslední věc, která se o Rebece v Bibli píše.

Na závěr projděte dětmi vybrané fotky/karty – řeknou, proč takový obrázek vybraly.

Případně mohu doplnit vytištěný rodokmen Abrahamovy rodiny, viz výše.

Pomůcky: Fotografie žen z časopisů, v různém věku, karty Dixit nebo podobné obrázkové karty.

Starší školní děti

Vyprávění a obrázky jako u mladších dětí + podněty pro rozhovor:

Řekla Rebeka Izákovi, co se dověděla od Hospodina, nebo ne? V případě „ano“ – proč myslíte, že na to nedbal? (Možnosti: Musí se dodržet pravidlo, spoléhal na Ezauovu fyzickou zdatnost.) V případě „ne“ – proč ne? (Možnosti: nedůvěřovala mu, nemluvili spolu dost.)

Všimněte si, kolikrát v příběhu někdo spoléhal na někoho jiného nebo měl spoléhat a neudělal to (Spoléhali: Abraham na služebníka, služebník na Rebeku u studny, služebník i rodiče Rebeky na její rozhodnutí, Izák (prosby o dítě) i Rebeka (její dotaz) na Hospodina, Rebeka na svoji původní rodinu, když tam poslala Jákoba. Nespoléhali: Rebeka na Izáka ve věci požehnání, Rebeka na Ezaua, Izák na Jákoba.)

Co by se stalo, kdyby Rebeka nezorganizovala podvod? Musel by Bůh rezignovat na svoje rozhodnutí mít Jákoba jako pokračovatele rodu, nebo by to udělal jinak? A jaké by pak měl možnosti?

Pomůcky: Jako u předchozí věkové skupiny.

Přesah

Hra cvičící trpělivost – mikádo, popř. jiné zručnostní hry (Rebeka nebyla trpělivá).

Co je krásné (Rebeka byla krásná).

(Rebeka byla výjimečná) Výjimečný člověk – kdo z pohledu Pána Boha podle vás výjimečný není? (Podnět k diskuzi, výsledkem by měla být odpověď „nikdo“, resp. každý na svém místě má možnosti být takový, jakým ho Bůh chtěl mít a čím ho k tomu vybavil. Smysl diskuze je v tom, že vyvrátí dětem jejich častou představu, že ony samy nejsou ničí zvláštní, dokonce ani v ničem dobří.)

Liturgie

Písně

Ozvi se, Pane můj (NEZ 313); *Věčně krásný stvořiteli moří* (Svítá 489); *To já, ó Pane můj* (Svítá 333)

Biblický text k zapamatování

A šla se dotázat Hospodina. (Gn 25,22)

Rituál

Recitujeme nebo zpíváme společně píseň *Moudrost mi, Pane, dávej* (Svítá 189).

(Ideálně se píseň naučíme zpaměti, je dobré některé písně znát zpaměti. Ve chvíli nejistoty nebo rozhodování se v nás tato píseň může rozeznít jako modlitba.)

Okénko do bohoslužeb

Rebeka, hebrejsky Rivka, byla krásná a chytrá a schopná a pohotová a všelijaké další vznešené přívlastky by bylo možné vyjmenovat. Z fleku by mohla být královna. (Možno se ptát dětí, kdo je krásný, chytrý atd.) Navíc se ptala Boha, co se děje, aby věděla, co má dělat. Zdá se, že byla dokonalá. A přesto udělala chybu. Chyby. A to, i když chtěla dělat všechno správně.

Taky děláme chyby. Proto taky prosíme za odpuštění, Pána Boha i lidi, kterým jsme nějak zkomplikovali život. A asi spíš se nestaneme královnami, ani králi. I když úplně vyloučené to není. V každém případě neuškodí poslechnout si příběh o Rebece, co kdybychom se od ní něco královského mohli přiučit a všimnout si, kde a jestli mohla ubrat a počkat, být víc trpělivá.

Modlitba

Pane Bože, věříme, že máš pro nás úkol. Že s námi počítáš. Že nás na světě možná i potřebuješ. Máme na tomto světě něco udělat. Pro sebe, pro naše blízké, i pro lidi, které ještě neznáme. Prosíme tě o doprovod. O rady. O povzbuzení. Prosíme tě, když to budeme dělat špatně, abys nás upozornil. Prosíme tě, když něco uděláme úplně špatně, aby to bylo možné napravit, a abychom uměli prosit o odpuštění. Amen.

Katechetické cykly
Ženy v Bibli
Biblický odkaz (kat)
Genesis 24
Genesis 25,19–28
Genesis 26,7–11
Genesis 27